

15 vuotta terveys- ja sosiaalialan sähköisen tiedonhallinnan erikoislehtenä

Maaliskuussa 2009 Ilkka Winblad saatteli FinJeHeW-lehden taipaleelle pääkirjoituksellaan ”Lähtölaukaus!” ja perusteli tarvetta uudelle lehdelle seuraavasti: *”Terveys- ja sosiaalialat ovat tietoyhteiskuntakehityksen vauhdittajia ja vauhdittamia. Ne ovat tulleet ja tulevat yhä tietointensiivisemmiksi. Tietoa luodaan, yhdistetään uudeksi tiedoksi, varastoidaan, jaetaan (ja toivottavasti myöskin karsitaan) kiihtyvällä tahdilla yhteiskunnan – meidän kaikkien tarpeisiin. Yhteiskunnan idea on palvelut. Ilman tietoa ei ole palveluita ja ilman sähköistä tietoa ei ole ePalveluita.”*

Tämä vuoden 2024 viimeinen numero on lehden historian 53. numero. Vuoden 2024 aikana olemme julkaisseet yhteensä 31 tieteellistä tutkimusartikkelia sekä kolme muuta artikkelia. Kuluneen vuoden aikana lehden tieteellisten artikkeleiden tiivistelmiä on katseltu yli 65 000 kertaa ja varsinaisia artikkeleita on ladattu lähes 47 000. Lukijoita on kiinnostanut kaikista eniten Jari Haverisen julkaisu vuodelta 2019 ”Digi-HTA: Health technology assessment framework for digital healthcare services”, jota on ladattu yli 15 000 kertaa. Voimme hyvällä syyllä todeta lehden vakiinnuttaneen paikkansa alan kotimaisena tiedejulkaisuna.

Tänä päivänä digitalisaatio on keskeinen keino lisätä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatuavuutta ja laatua hyvinvointialueilla. Useita digitaalisia palveluita (digipalveluita) on jo tarjolla, mutta digipalveluiden todellisesta käytöstä, käyttökokeuksista ja vaikutuksista tiedetään vielä varsin vähän. Osaamisen kehittämisen parhaita ratkaisuja onkin koottu tuoreeseen Sosiaali- ja Terveysministeriön julkaisuun *”Käsikirja: Digitalisaatiota ja sitä koskevien toimintatapojen, osaamisen ja kulttuurin edistäminen”*.

Tässä lehdessä julkaisemme kuusi uutta tutkimusartikkelia, jotka lisäävät tutkittua tietoa digipalveluiden kehittämisestä. Lisäksi tarjoamme uutta tietoa Kantaan tallennettavan potilastiedon hyödyntämisestä sekä suomalaisella kyselymittarilla kerättyä tietoa sähköisten potilastietojärjestelmien käytettävyydestä Australiassa. Mukana on myös kahden joulukuussa hyväksytyyn ajankohtaisen ja mielenkiintoisen väitöstutkimuksen Lectio praecursoriat.

Arvioiden mukaan maailmanlaajuisesti 200 miljoonaa ihmistä kärsii sepelvaltimotaudista. On myös vahvaa näyttöä siitä, että sepelvaltimotautipotilaat hyötyvät toimista (sekundaaripreventiosta), jolla ehkäistään jo sairastuneen potilaan taudin etene mistä. **Renuka Julia Jacobsson** kuvasi tutkimusryhmänsä kanssa ammattilaisten kokemuksia sepelvaltimotautipotilaiden etäkuntoutuksesta. Haastattelutavien mukaan, terveydenhuollon ammattilaisten ohjaama ryhmämuotoinen etäkuntoutus parantaa kuntoutuksen saatavuutta, tarjoaa vertaistukea sekä parantaa sepelvaltimotaudin hoitoa ja seuranta. Etäkuntoutuksesta on odotettu ratkaisua myös multippeliskleroosia (MS) sairastavien kuntoutukseen. MS-taudin esiintyvyys on Suomessa yksi maailman korkeimmista ja siten sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelujen tarjoajien on ratkaistava esimerkiksi se, kuinka kuntoutujien tarpeisiin vastataan kustannustehokkaasti. **Sanna Laineen** ja kumppaneiden tutkimus on osa monitieteistä projektia, jonka tavoitteena on kehittää prototyyppi MS-potilaiden varhaisvaiheen kuntoutukseen. Tutkimus kuvaa sovelluksen yhteiskehittämisen osavaiheita tuloksineen ja korostaa osaltaan käyttäjälähtöisen arvonluonnin tärkeyttä kaikessa tutkimus-, kehitys- ja innovaatio toiminnassa.

Lotta Virtanen kuvasi tutkimusryhmänsä kanssa digitalisaation tavoitteiden toteutumista vammaistyössä ammattilaisten kokemana. Enemmistö vastaajista ei kokenut digitalisaation tavoitteiden toteutuneen tiedonsaannin, työn oikea-aikaisuuden, palveluprosessien etenemisen ja asiakkaan toimijuuden osalta. Tutkijat korostavat, että digitalisaation kehitykselle suotuisaa organisaatiokulttuuria on tärkeä edistää, jotta voidaan turvata yhdenvertaiset vammaispalvelut ja varautua vammaistyössä kasvavaan digitaalisten teknologioiden käyttöönottoon. Teknologian käytöstä on tullut myös keskeinen osa nuorten elämää. Samaan aikaan nuorten fyysinen aktiivisuus on kuitenkin laskenut. **Elina Pöyskö**n tutkimusryhmä selvitti koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa työskentelevin sairaanhoitajien ohjausosaamista ja siihen liittyviä tekijöitä. Yli puolet vastaajista arvioi ohjausosaamisensa hyväksi. Vastaajien mukaan on kuitenkin tärkeää kehittää ohjausosaamista sekä erilaisia digitaalisia menetelmiä, joilla nuoria voidaan ohjata lisäämään fyysistä aktiivisuutta ja hyödyntämään teknologiaa virkistyskäytössä.

Esimerkki toimivasta nuorten digipalvelusta Suomessa on Euroopan parhaaksi sosiaalisesti innovaatioksi vuonna 2021 palkittu Zekki-palvelu, jossa on vierailut noin 150 000 käyttäjää reilun kolmen vuoden aikana ja joka on linkitetty noin 150 nuoria tukevalle sivustolle. **Reija Paanasen** tutkimusryhmä selvitti nyt julkaistavassa tutkimuksessaan Zekki-digipalvelussa käytettävän liikennevalomallipohjaisen itsearviointiin pohjautuvan palveluohjauksen toteutettavuutta ja luotettavuutta. Tutkimustulosten mukaan liikennevalomallipohjainen itsearviointi on luotettava ja tietoa voidaan hyödyntää digitaalisen palveluohjauksen kehittämisessä.

Marketta Niemelä selvitti tutkimusryhmänsä kanssa digipalveluiden käyttöä ja käyttökokemuksia asukaskehittäjien näkökulmasta. Väestötutki-

muksiin verrattuna asukaskehittäjät ovat aktiivisia sosiaali- ja terveydenhuollon digipalvelujen käyttäjiä, vaikka uusia digipalveluja käytetään harvoin. Tutkimuksen mukaan tietoisuutta digipalveluista tulisi lisätä digipalveluiden löydettävyyden ja helpokäyttöisyyden kehittämisen ohella.

FINRISKI-laskurilla voidaan laskea riskin sairastua sydäninfarktiin tai vakavaan aivoverenkiertohäiriöön seuraavan kymmenen vuoden aikana. Automaattinen riskinarviointi voi avata uusia mahdollisuuksia ennaltaehkäisevässä terveydenhuollossa sekä potilas-, että väestötasolla. **Viljami Männikkö** selvitti tutkimusryhmänsä kanssa, voidaanko FINRISK-riskilaskuri saada toimimaan tehokkaasti käyttämällä vain Kanta -potilastietovarantoon tallennettua strukturoitua tietoa sen sijaa, että tiedot kirjataan manuaalisesti riskimittariin. Nyt julkaistavan tutkimuksen mukaan Kantaan tallennettujen tietojen hyödyntämiseen liittyy kuitenkin monia haasteita puuttuvien tietojen vuoksi.

Lopuksi saamme perehtyä australialaisten terveydenhuollon ammattilaisten arvioihin sähköisten potilastietojärjestelmiensä toimivuudesta, helpokäyttöisyydestä ja teknisestä laadusta. **Sheree Lloyd** on tutkimusryhmänsä kanssa hyödyntänyt suomalaisen tutkimusryhmän kehittämää potilastietojärjestelmien käytettävyyden arvioinnin mittaria National Usability-Focused HIS-Scale (NuHISS). Tutkimustulokset tarjoavat arvokasta tietoa käyttökokemuksista, joita voidaan hyödyntää sähköisten potilastietojärjestelmien jatkokehittämisessä.

Päätoimittajat haluavat lopuksi kiittää kaikkia kirjoittajia, vertaisarvioijia sekä toimituksen ja toimitusneuvoston väkeä kuluneesta vuodesta ja toivottaa kiinnostavia hetkiä tutkimuksen ja lehden parissa tulevinakin vuosina!

Pia Liljamo, TtT, dosentti, Päätoimittaja
Miia Jansson, TtT, dosentti, Varapäätoimittaja